

¡BOMBA!

No habrá nada que lo impida,
que para eso hemos triunfado;
el Judicial reformado,
y Guardia con larga vida

K'uintsil

Lunes 24 de junio de 2024

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 9 · NÚMERO 2261 · www.lajornadamaya.mx

U nu'ukulil Hubblee' tu ch'a'aj u yoochel úuchik u yantal múuyal

Oochelo'ob ch'a'aban tumen éespasyal nu'ukul Hubblee' tu ts'áaj' k'ajóoltbil junmúuch' oochelo'ob tu'ux gas yéetel interestelar ta'an ts'o'oke' u noj ba'alile' tumen, chíikpajij. Múuyale', k'aana'inta'ab RCW7; keç 5 mil 300 años luz yaniko'ob ti' u ka'anil Puppis.

Múuyalo'obe' leti'e' tu'u jach no'ojan yanik u materyail primáa k'a'abéet ti'dl u siijil túumben eek'o'ob. Yóok'olal túun gráabedade', yaan u jaatsil le móolekular múuyalo'oba'

ku wáak'alo'ob tak kéen u ka'aj machubáaj beey táankelem eek'o'ob ku bin u ch'iijilo'ob; lelo'oba' k'aaba'inta'anob beey protoestreyáas, ts'o'oke' láayli' bak'pachta'ano'ob tumen u diskóosil gas yéetel ta'an p'aatal te'elo'. Protoestreyas ku siijilo'ob RCW 7 k'as ya'abo'ob ts'o'oke' k'a'am xan u jóok'siko'ob radiasyoon iontzante yéetel éestelar iik' jach mu'uk'anfak ku beetiko'ob u jelpajal múuyal tu baantail H II.

Ba'axo'ob ku chíikbesa'al tumen Hubble te'e oochela' jóok' ti' jump'éel xaak'al beeta'ab ti' u sistemail binario protoesteláar, k'aba'inta'an IRAS 07299-1651; ba'ale' walkila' láayli' oka'an wenel tu leelem k'a'anil gas, ichil múuyalo'ob ku kopkubáaj tu ka'anail. Ti'al fúun u béeytal u ye'esa'al eek' yéetel u kiiko'obe', ajsutu'ut eek'o'obe' tu k'a'abéetkunsajo'ob Wide Field Camera 3 ti'alinta'an tumen Hubble yéetel u infrarojaail sáasil.